

26.3.2007

Dnrot 1748/4/06, 1749/4/06 ja 1750/4/06

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha Haapamäki

SUPPEAN ESITUTKINNAN EDELLYTYKSET JA POLIISIMIESTEN ESTEELLISYYS

1 KANTELU

Kantelijat A, B, C, D ja E pyysivät valtioneuvoston oikeuskanslerille 16.5.2006 osoittamissaan kirjoituksissa tutkimaan poikiensa kohtelua - - - kihlakunnan poliisilaitoksella. Apulaisoikeuskansleri siirsi asian oikeusasiamiehen käsiteltäväksi valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta annetun lain 1 §:n 1 momentin 2 kohdan ja 2 §:n nojalla.

Kantelijat arvostelivat erityisesti seuraavia seikkoja.

- 1) Kantelijat arvostelevat sitä, ettei heille heti ilmoitettu siitä, että heidän alaikäiset poikansa F, G ja H oli viety putkaan. Lisäksi poliisi kantelijoiden mukaan sulki kantelija A:n kännykän.
- 2) Kantelijat pitävät kohtuuttomana sitä, että poikia pidettiin putkassa koko yö.
- 3) Kantelijoiden mukaan apulaispoliisipäällikön olisi tullut ensisijaisesti ottaa yhteyttä poikien vanhempiin kotirauhansa häirinnästä.
- 4) Kantelijat pitävät virheellisenä sitä, että F:ää kuulusteltiin ilman hänen vanhempiansa tai sosiaaliviranomaisten läsnäoloa.
- 5) Kantelijat arvostelevat kuulustelijan käytöstä.
- 6) Kantelijat pitävät täysin liioiteltuna sitä, että pojista otettiin DNA-näytteet, sormenjäljet ja valokuvat.
- 7) Kantelijat pyytävät myös, että syyte ja sakot kumotaan.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumatietoja

Apulaispoliisipäällikkö teki 2.5.2006 aamulla rikosilmoituksen 28.4.2006 tapahtuneesta kotirauhansa rikkomisesta. Rikosilmoituksen mukaan samanlaista häiriötä oli ollut myös syyskuussa 2005.

Saadun selvityksen mukaan apulaispoliisipäällikkö soitti 2.5.2006 klo 21.30

poliisin kenttäjohtajana toimivalle ylikonstaapeli J:lle, että samat pojat olivat taas häiriköimässä. Ylikonstaapeli J lähetti paikalle poliisipartion, joka hänen määräyksestään otti 15-vuotiaat F:n, G:n ja H:n kiinni klo 21.50 ja toi heidät poliisilaitokselle. J otti yhteyttä päällystöpäivystäjänä toimineeseen rikoskomisarioon, joka päätti, että pojat otetaan poliisilain 20 §:n nojalla säilöön.

Ylikonstaapeli K kuuli poikia tapahtumista seuraavana aamuna ja antoi heille kaikille tiedoksi rangaistusvaatimusilmoituksen 28.4. ja 2.5.2006 tehdystä apulaispoliisipäällikön kotirauhan rikkomisesta. F, G ja H pääsivät vapaaksi klo 8.30. He olivat siten kiinniotettuina lähes 11 tuntia.

F, G ja H vastustivat rangaistusvaatimusilmoituksia. Tämän jälkeen poliisi toimitti asiassa esitutkinnan, jonka perusteella syyttäjä vaati pojille rangaistusta kotirauhan häiritsemisestä. - - - käräjäoikeus katsoi 26.9.2006 näytetyksi, että F, G ja H olivat rikkoneet apulaispoliisipäällikön kotirauhaa 28.4. ja 2.5.2006 ja tuomitsi heidät sakkorangaistukseen. Puhelimitse saadun tiedon mukaan tuomio on lainvoimainen.

3.2

Kannanotto

3.2.1

Tutkinnan rajaus

Ilmoitin kantelijoille 20.9.2006, että en tutki kanteluita siltä osin kuin niissä on vaadittu syytteen ja sakkojen kumoamista. Syyllisyyskysymys ja rangaistuksen mittaaminen ovat sittemmin olleet tuomioistuimen arvioitavana, eikä minulla ole perusteita ottaa asiaa tältä osin tutkittavakseni.

3.2.2

Säilöönotto

F, G ja H on otettu säilöön poliisilain 20 §:n nojalla. Se kuuluu seuraavasti:

Poliisimiehellä on oikeus poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkauksistaan tai muusta käyttäytymisestään voidaan päätellä, että hän todennäköisesti syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen.

Henkilö saadaan poistaa paikalta myös, jos hän käyttäytymisellään aiheuttaa taikka hänen uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä ja aiemman käyttäytymisensä perusteella vastaavassa tilanteessa on todennäköistä, että hän aiheuttaa huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.

Jos paikalta poistaminen on ilmeisesti riittämätön toimenpide eikä häiriötä tai vaaraa voida muutoin poistaa, henkilö voidaan ottaa kiinni. Kiinni otettu voidaan pitää säilössä niin kauan kuin on todennäköistä, että hän syyllistyy 1

momentissa tarkoitettuun rikokseen tai aiheuttaa häiriötä tai vaaraa, kuitenkin enintään 24 tuntia kiinniottamisesta.

Poliisin tarkoituksena on ollut estää kotirauhan häiritsemisen uusiutuminen. Tässä tapauksessa on mielestäni sinänsä ollut riittävät perusteet pitää todennäköisenä sitä, että kotirauhan häiritseminen olisi jatkunut, ellei poliisi olisi poistanut poikia paikalta. Säilöönotto on kuitenkin tätä pitemmälle menevä toimenpide ja edellyttää, että pelkkä paikalta poistaminen ilmeisesti olisi riittämätön toimenpide ja ettei häiriötä voida muutoin poistaa.

Kuten päätöksen tehnyt rikoskomisariokin toteaa, on erityisesti nuorten kohdalla harkittava lieviä keinoja, esimerkiksi kotiin kuljettamista. Tätä vaihtoehtoa hän näyttääkin harkinneen. Hän oli kuitenkin päätenyt siihen, että pelkkä paikalta poistaminen ei estäisi häiriön toistumista. Jälkikäteen on tietysti mahdotonta varmuudella sanoa, olisiko poikien kotiin vieminen tehonnut. Vaikka selvityksestä ei käy ilmi, että poikien kohdalla olisi aiemmin yritetty tätä keinoa, niin käsitykseni mukaan rikoskomisario on säilöönottopäätöksen tehdessään toiminut lain hänelle antaman harkintavallan puitteissa. Haluan kuitenkin korostaa, että näin nuorten lasten kohdalla tulee erityisen huolellisesti harkita se, olisivatko muut keinot – kuten esimerkiksi kotiin vieminen – vielä käytettävissä. Totean myös, että poliisilain 20 §:n tarkoitus on käsitykseni mukaan estää häiriön tms. varsin välitön jatkuminen lähituntien tai enintään saman vuorokauden aikana. Sitä ei voida käyttää rangaistuksena tai esimerkiksi siinä tarkoituksessa, että pyrittäisiin ylipäätään estämään häiriön toistuminen joskus kauempana tulevaisuudessa.

Asia ei tältä osin anna minulle aihetta muuhun kuin, että saatan edellä esittämäni näkökohdat rikoskomisarion tietoon.

Mitä tulee vanhemmille ilmoittamiseen, katson saadun selvityksen perusteella, että säilöönotosta ilmoittaminen ei ole viipynyt tavalla, joka antaisi minulle aihetta toimenpiteisiin. Selvityksissä on esitetty mielestäni hyväksyttävät perusteet sille, miksi ilmoittamiset jonkin aikaa viipyivät. Totean myös, että poliisilla ei selvityksen mukaan ole mitään tekemistä sen kanssa, että kantelija A:n matkapuhelinta ei voinut tapahtuma-aikana käyttää.

3.2.3

Kuulustelut

Asiassa on 3.5.2006 toimitettu vain suppea esitutkinta. Siitä säädetään esitutkintalain 44 §:ssä, jonka mukaan yksinkertaisissa ja selvissä asioissa saadaan toimittaa suppea esitutkinta, jos teosta ei ole yleisen rangaistuskäytännön mukaisesti odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa. Suppea esitutkinta saadaan toimittaa noudattamatta esitutkintalain 29 §:n 2 momentin sekä 30 ja 33 §:n säännöksiä.

Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että suppeassa esitutkinnassa ei alle 18-vuotiaan kuulustelussa tarvitse olla läsnä todistajaa, avustajaa, laillista edustajaa (eli tavallisesti lapsen vanhempaa) tai sosiaalilautakunnan edustajaa. Kun tässä tapauksessa oli toimitettu suppea esitutkinta, ei siis ole ollut virheellistä, että

F:ää kuulusteltiin ilman hänen vanhempiansa tai sosiaalilautakunnan edustajan läsnäoloa.

Kuitenkin voidaan kysyä, oliko tämä asia esitutkintalain 44 §:ssä tarkoitetulla tavalla yksinkertainen ja selvä eli oliko edellytyksiä toimittaa esitutkinta suppeana. Voin yhtyä poliisiosaston kantaan siitä, että rikosepäilyn kiistäminen sinällään ei automaattisesti sulje pois suppean esitutkinnan käyttöä. Oikeuskirjallisuudessa suppean esitutkinnan edellytyksistä on esitetty erilaisia käsityksiä (näistä ks. Helminen ym: Esitutkinta ja pakkokeinot s. 32). Menemättä tässä yhteydessä niihin tarkemmin, totean olevan joka tapauksessa selvää, että kiistämisen perusteisiin tulee kiinnittää huomiota tätä kysymystä arvioitaessa.

Tässä tapauksessa on osin epäselvää, mihin F ja G ovat kiistämisensä heittä ensi kertaa kuultaessa perustaneet, ja tämä vaikeuttaa asian arviointia. Tapauksessa on kuitenkin ollut piirteitä, jotka yhdessä kiistämisten kanssa olisivat mielestäni puoltaneet jo alun perin normaalin esitutkinnan toimittamista – esimerkiksi epäillyn rikoksen luonne ja se, että epäillyt olivat alaikäisiä ja asianomistaja puolestaan poliisilaitoksen päällystä.

Kysymys suppean esitutkinnan edellytyksistä on kuitenkin siinä määrin tulkinnanvarainen, että en katso ylikonstaapeli K:n ylittäneen harkintavaltaansa, kun hän päätti toimittaa esitutkinnan suppeana. Kiinnitän kuitenkin hänen huomiotaan edellä esittämiini näkökohtiin.

Lisäksi kantelussa on väitetty ylikonstaapeli K:n todenneen, että jos hän olisi ollut paikalla, hän olisi "vetänyt poikia turpiin". Tämän K on kiistänyt. Hän kertoo maininneensa F:ää kuultaessa, että "*att jag skulle inte förundra mig om jag i motsvarande situation som biträdande polischef skulle låta bli att ge pojarna en uppläxning på platsen, men tillade, att jag inte tycker om våld och inte har för vana att bruka våld*". Jääkin epäselväksi, mitä K tarkkaan ottaen on sanonut. Voin kuitenkin yhtyä poliisipäällikön lausunnossaan esittämään siitä, että fyysisten voimakeinojen käytöstä puhuminen ei tuossa tilanteessa ole ollut sopivaa. Poliisipäällikkö ilmoittaa jo saattaneensa tämän käsityksensä K:n tietoon. Totean lisäksi, että kuten kantelusta voidaan havaita, niin vaikka K:n tarkoitus ei olisikaan ollut uhata ketään, on hänen sanomansa koettu epäasiallisena. Tämäntyyppisten lausumien kohdalla väärinkäsitysten vaara onkin ilmeinen.

3.2.5

Apulaispoliisipäällikön menettely

Apulaispoliisipäällikön menettely kutsua paikalle poliisi turvaamaan kotirauhaansa – sen sijaan että hän olisi kanteluissa esitettyllä tavalla ottanut yhteyttä poikien vanhempiin – ei anna minulle laillisuusvalvojana aihetta toimenpiteisiin. Apulaispoliisipäälliköllä on virka-asetaan riippumatta oikeus niin halutessaan pyytää poliisilta apua yksityisen kotirauhansa turvaamiseen kuten kenellä tahansa yksityishenkilöllä.

Selvityksestä käy kuitenkin myös ilmi, että apulaispoliisipäällikkö on ottanut

kantaa siihen, otetaanko pojista DNA-tunnisteet ja henkilötuntemerkit. Hän kertoo, että ylikonstaapeli K ilmeisesti erikseen kysyi, mitä DNA-näytteiden ja henkilötuntemerkkien ottamisen osalta tehdään. Apulaispoliisipäällikkö ei muistanut, sanoiko hän K:lle suoraan, että ne otetaan vai totesiko hän vain, että toimitaan kuten ohjeet edellyttävät (mikä käytännössä myös tarkoitti sitä, että ne otetaan). K puolestaan kertoo, että apulaispoliisipäällikkö pyysi kyseisiä toimenpiteitä tehtäviksi. Sinänsä K:n selvityksen mukaan on ilmeistä, että hän olisi ne ottanut ilman apulaispoliisipäällikön sanomaakin, koska näin tulee poliisihallinnon ohjeistuksen mukaan pääsääntöisesti menetellä. Kuitenkin kuten poliisipäällikkökin toteaa, apulaispoliisipäällikön kannanotto on K:n näkökulmasta voitu tulkita esimiehen käskyksi.

Käsitykseni mukaan on selvää, että apulaispoliisipäällikön olisi tullut pidättäytyä ottamasta kantaa siihen, miten hänen alaisensa poliisimiehet hoitavat hänen asiaansa - - - kihlakunnan poliisilaitoksella. Näin apulaispoliisipäällikkö itsekkin on todennut asiaa jälkikäteen arvioidessaan. Esteellisyyssäännösten ydinaluetta on se, että kukaan virkamies ei saa tehdä virkatoimia tai virkamiehenä vaikuttaa asiassa, jossa hän itse on asianosainen.

Selvyyden vuoksi totean, että apulaispoliisipäällikkö voi asianomistajana tietenkin toimia kuten kuka tahansa yksityishenkilö. Ylikonstaapeli K on kuitenkin nähdäkseni kysynyt apulaispoliisipäällikön mielipidettä nimenomaan apulaispoliisipäällikkönä.

Asiassa saatu selvitys ei viittaa siihen, että apulaispoliisipäällikkö olisi tosiasiallisesti vaikuttanut ylikonstaapeli K:n päätökseen ottaa DNA-tunnisteet ja henkilötuntemerkit. Tämän vuoksi pidän riittävänä kiinnittää apulaispoliisipäällikön huomiota edellä esittämiini näkökohtiin.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2.3 esittämäni käsityksen ylikonstaapeli K:n menettelystä hänen tietoonsa. Lisäksi kiinnitän rikoskomisarion huomiota kohdassa 3.2.2 esittämiini näkökohtiin ja apulaispoliisipäällikön huomiota kohdassa 3.2.5 esittämiini näkökohtiin. Tässä tarkoituksessa lähetän heille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Muihin toimenpiteisiin asia ei anna aiheutta.

Kirjeen liitteet palautetaan oheisena.